

Buro de Brug Rapporten
B23-556

Archeologisch bureauonderzoek,
Kennemerstraatweg 436 te Heiloo,
gemeente Heiloo

Status: Definitief
19/10/2023

Colofon

ISSN 2468-6727

Auteur(s) [REDACTED] & [REDACTED]

Copyright © 2023 Buro de Brug
www.burodebrug.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	6
1.1	Algemeen.....	6
1.2	Huidige situatie	7
1.3	Toekomstige situatie.....	9
2	Archeologisch bureauonderzoek	12
2.1	Onderzoeksmethode	12
2.2	Beleid en bestemmingsplan	13
2.3	Geologie, geomorfologie en bodemopbouw	13
2.4	Historische gegevens	17
2.5	Verstorende bodemingrepen in het verleden	24
2.6	Bekende archeologische waarden	25
2.6.1	AMK-terreinen.....	25
2.6.2	Archis vondstmeldingen.....	25
2.6.3	Archis onderzoeksmeldingen.....	25
2.6.4	Overige archeologische waarden.....	28
2.6.5	Samenvatting bekende archeologische waarden	29
3	Archeologische verwachting en selectieadvies	30
3.1	Archeologische gespecificeerde verwachting	30
3.2	Selectieadvies.....	31
4	Bronnen.....	32
4.1	Digitale bronnen	32
4.2	Literatuur	32

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1¹ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van [REDACTED]. De aanleiding tot dit onderzoek is de sloop een 19de-eeuwde stolp met een voormalige Wasserij (Hollands Roem) gebouwd in de jaren '70 van de vorige eeuw. Nadien wordt nieuwbouw (stolp, vrijstaande woning en een rij woningen) gerealiseerd. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van 593 m² en een diepte is nog onbekend. De nieuwbouw wordt niet onderkelderd, waardoor kan worden aangenomen dat de bouwkuipen tot max. 1 m -mv worden aangelegd. De totale oppervlakte van het plangebied beslaat ca. 2.950 m². Het plangebied ligt aan de Kennemerstraatweg 436 te Heiloo binnen de gemeente Heiloo (Afbeelding 1).

Volgens Bestemmingsplan 'Zuid-oost' (vastgesteld op 11 juli 2011) en het Bestemmingsplan Campina (vastgesteld op 10 mei 2010) geldt Waarde – Archeologie 2 binnen het plangebied, waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij bodemingrepen dieper dan 0,5 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 75 m² beslaan. De gemeente Heiloo heeft geen archeologische verwachtings- / beleidskaart.

Het plangebied ligt op de oostelijke flank van de strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar. Deze strandwal kan vanaf het Laat Neolithicum bewoond zijn geweest. Vooral langs de flanken van strandwallen zijn sporen van bewoning uit de Bronstijd te verwachten. Daarnaast heeft men zich gedurende de IJzertijd gevestigd op het veen in de strandvlakte, waarvan sporen zich binnen het plangebied kunnen uitstrekken. Ook zijn vondsten en sporen uit de inheems-Romeinse periode over de gehele strandwal, strandwalflank en strandvlakte bekend. Uit de periode Vroege Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd zijn vondsten en sporen op de overgangszone tussen de strandwal en vlakte bekend. De lager gelegen gronden ten westen en oosten van Heiloo zijn tussen de 10de en 12de eeuw ontgonnen. In de eeuwen daaropvolgend vestigden zich adellijke families op de overgangen tussen de hogeren en de lagere gronden (zoals in Ter Coulster, Ypenstein, etc.). Vanaf de ontginningsperiode vestigden zich boeren in het gebied, waardoor een archeologisch niveau uit deze periode te verwachten valt. Daarnaast zijn sporen van veenwinning uit deze periode te verwachten. In de directe omgeving van het plangebied is aardewerk waargenomen uit deze periode. Het plangebied bevindt zich bovendien dicht bij de locaties waar het kasteel Ter Coulster en slot Ypenstein hebben gelegen. Aan de hand van historisch kaartmateriaal kan worden geconcludeerd dat funderingsresten uit de Nieuwe Tijd (vanaf 1870) te verwachten zijn.

Door de jaren heen is er gebouwd en gesloopt op het perceel. In algemene zin kan uit worden gegaan van geringe verstoring onder de 19de-eeuwse stolpboerderij. Deze stolpen werden op poeren gebouwd, waarbij onder het vierkant (de dragende constructie van de stolp) dieper werd verstoord, maar de overige fundering vrij licht was. De grote wasserij die in de jaren 1971-1975 is gerealiseerd aan de achterkant zal naar verwachting tot een diepere verstoring van de ondergrond hebben geleid. Het gebouw is vrij hoog en zal daardoor ook wat steviger zijn gefundeerd. Behalve de geplande vrijstaande woning (84 m²) valt de overige nieuwbouw grotendeels binnen het bestaande bouwvlak. De nieuwe stolp komt op vrijwel dezelfde locatie als de oude. De woningen achter op het perceel vallen vrijwel geheel binnen de wasserij uit de jaren '70. Dit kan tot verstoring van de ondergrond van het plangebied hebben geleid, waardoor tevens de eventueel aanwezige archeologische mogelijk zijn verstoord. De aard en omvang van deze verstoringen is echter onduidelijk. Diepte en wijze van fundering van de geplande bebouwing is momenteel nog niet bekend. Wel is bekend dat eventuele archeologische niveaus op relatief grote diepte kunnen voorkomen (vanaf 1 m -mv), waardoor de mate van verstoring gering kan zijn.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat er verschillende verwachtingen binnen het plangebied gelden voor archeologische vindplaatsen. Een vervolgonderzoek zal moeten worden uitgevoerd om deze verwachting verder te toetsen. Daarom adviseert Buro de Brug in het plangebied een verkennend booronderzoek uit te voeren conform KNA 4.1 protocol 4002, om de bodemopbouw gedetailleerder in beeld te krijgen. Het verkennend booronderzoek zal meer inzicht geven in de exacte locaties waar (nog) vindplaatsen kunnen worden verwacht.

¹ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Bureauonderzoek Kennemerstraatweg 436 te Heiloo
Opdrachtgever	[REDACTED]
Contactpersoon	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]@live.nl
Uitvoerder	Buro de Brug Kanaaldijk 12 1458 PP Spijkerboor
Autorisatie	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]f@burodebrug.nl [REDACTED]
Projectcode Buro de Brug	B23-556
Betrokken projectmedewerkers	Projectleiding: [REDACTED] Bureauonderzoek: [REDACTED]
Bevoegd gezag	Gemeente Heiloo
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Noord-Holland, Gemeente Heiloo, Heiloo
Toponiem	Kennemerstraatweg 436
Kadastrale nummers	3010, 3027 en 3024
Centrumcoördinaat	X: 109153,61/ Y: 512655,49
Oppervlakte plangebied	Ca. 2.950 m ²
Archisnummer²	5459760100
Beheer en plaats documentatie	Buro de Brug, Spijkerboor
Rapportversie	Definitief
Datum rapport	19-10-2023

² Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1 Inleiding

3

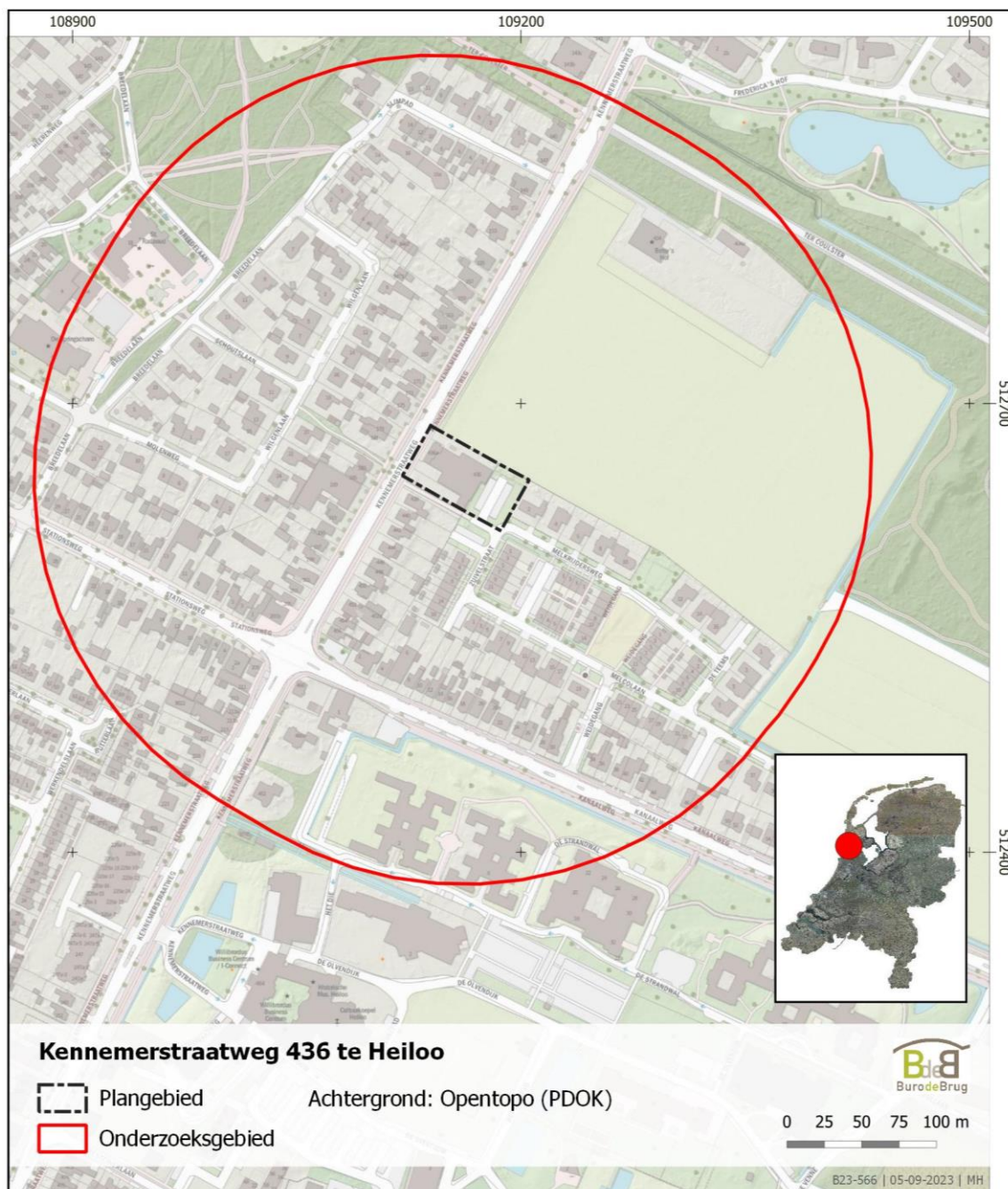
1.1 Algemeen

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1³ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van [REDACTED]. De aanleiding tot dit onderzoek is de sloop van een stolpboerderij en de bijbehorende voormalige wasserij ("Hollands Roem"). Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging. Nadien wordt nieuwbouw (stolp, vrijstaande woning en een rij woningen) gerealiseerd. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van 593 m² en een diepte is nog onbekend. De nieuwbouw wordt niet onderkelderd, waardoor kan worden aangenomen dat de bouwkuipen tot max. 1 m -mv worden aangelegd. De totale oppervlakte van het plangebied beslaat ca. 2.950 m². Het plangebied ligt aan de Kennemerstraatweg 436 te Heiloo binnen de gemeente Heiloo (Afbeelding 1).

Volgens Bestemmingsplan 'Zuid-oost' (vastgesteld op 11 juli 2011) en het Bestemmingsplan Campina (vastgesteld op 10 mei 2010) geldt Waarde – Archeologie 2 binnen het plangebied, waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij bodemingrepen dieper dan 0,5 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 75 m² beslaan. De gemeente Heiloo heeft geen archeologische verwachtings- of beleidskaart.

Het voorgaande maakt waarschijnlijk dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringmarges van oppervlakte en diepte zullen overschrijden. De voorgenomen werkzaamheden zouden een bedreiging kunnen vormen voor eventueel aanwezige archeologische resten. Gezien de aard en omvang van de bodemingrepen is een archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk.

³ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied en het onderzoeksgebied.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied ligt aan de Kennemerstraatweg 436 in het dorp Heiloo in de gemeente Heiloo in de provincie Noord-Holland (afb. 2). Aan de Kennemerstraatweg liggen veel woonhuizen, maar ook bedrijven zijn gevestigd aan deze weg. Binnen het plangebied staat een stolp met een wasserijgebouw en een garage met daarachter een parkeerplaats. Uit archiefonderzoek is gebleken dat de stolp in 1870/1871 is gebouwd, waardoor de stolp bouwhistorische waarden kan hebben. De wasserij en de garage zijn in de jaren '70 van de vorige eeuw bijgebouwd. Het plangebied is momenteel voor ca. 952 m² bebouwd. Het plangebied is gelegen naast het bedrijf 'De Browniehemel' (op nummer 438) en een stuk grasland. Binnen het onderzoeksgebied (straal van 250 m) bevinden zich geen archeologische rijksmonumenten en geen AMK-terreinen. Wel zijn een gebouwde rijksmonumenten aanwezig: de stolp Betsy's Hof uit 1913 (Kennemerstraatweg 434, rijksmonumentnr. 516002) en twee hekpijlers van

leeuwen (rijksmonumentnr. 21349). Ook is de achterliggende Ter Coulsterlaan een gemeentelijk monument (nr. 0399/H03).

De grondwatertrap binnen het plangebied is VIIo, wat betekent dat het grondwater relatief diep is. Hierbij kan de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 80-140 cm -mv worden aangetroffen en zit de gemiddeld laagste grondwaterstand op een diepte tussen 120-180 cm -mv. Op basis hiervan kan niet worden verwacht dat de gronden binnen het plangebied archeologisch gezien organische resten (hout, leer, etc.) goed hebben geconserveerd.⁴ Over eventuele bodemverontreiniging binnen het plangebied is niets bekend.⁵

Afbeelding 2. De huidige inrichting gezien vanaf de Kennemerstraatweg (Google Maps).

Afbeelding 3. Een plattegrond van de huidige inrichting ([REDACTED])

⁴ www.bodemdata.nl.

⁵ Zie de Verstoringsbronnenkaart op www.rce.webgispublisher.nl.

1.3 Toekomstige situatie

Binnen het plangebied zal de huidige bebouwing worden gesloopt en nieuwbouw worden gerealiseerd;

- Een nieuwe stulp, uitgevoerd als 2-onder-1 kapwoning (284 m²).
- Een vrijstaande woning (84 m²).
- Een rijtje woningen, met daarin 4 beneden-boven-woningen en een hoekwoning (180 m²).
- Garage en fietsenstalling (45 m²).
- Aanleg van 15 nieuwe parkeerplekken en 3 worden er verplaatst.

De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van 593 m² en een diepte is nog onbekend. De nieuwbouw wordt niet onderkelderd, waardoor kan worden aangenomen dat de bouwkuipen tot max. 1 m -mv worden aangelegd.

Over de milieutechnische conditie van de bouwplannen is (nog) niets bekend. Ook of de bouwplannen invloed hebben op het grondwaterpeil is niet bekend.

Afbeelding 3. Een plattegrond van de voorgenomen toekomstige inrichting (bron: [redacted])

WONING
STOLP

Afbeelding 4. De voorgenomen toekomstige impressie van de stolp (bron: [REDACTED])

WONING
VRIJSTAAND

Afbeelding 5. De voorgenomen toekomstige impressie van de vrijstaande woning (bron: [REDACTED])

WONING

BEBO'S + HOEK

Afbeelding 6. De voorgenomen toekomstige impressie van de beneden-bovenwoningen en de hoekwoning (bron: [redacted])

2 Archeologisch bureauonderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

Dit bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten wordt een aanbeveling gedaan worden om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

Gemeentelijke waarden- en verwachtingenkaart archeologie	n.v.t.
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	n.v.t.
Toelichting gemeentelijk archeologisch beleid	Bijlage 6 van de Nota Cultuurhistorie uit 2011/ Bestemmingsplannen
Bestemmingsplan Zuid-oost (vastgesteld op 11 juli 2011) en Bestemmingsplan Campina (vastgesteld op 10 mei 2010).	www.ruimtelijkeplannen.nl
Geologie (1:600.000)	TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl ; kaart 2010
Bodemkunde (1:50.000)	Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra
Geomorfologie (1:50.000)	Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)	www.ahn.nl
Kadastrale minuutkaarten 1811-1832	beeldbank.cultureelerfgoed.nl
Kadaster	www.kadaster.nl
Grote Historische Atlas 1839-1859	Geudeke 1990
Bonnebladen 1870-1931	Bureau Militaire Verkenningen
Nationaal Archief	www.nationaalarchief.nl
Noord-Hollands archief/ Regionaal Archief Alkmaar	www.noord-hollandsarchief.nl www.regionaalarchiefalkmaar.nl
Gemeentelijk archief Heiloo	www.archieven.nl
NIMH	www.nimh-beeldbank.defensie.nl/
Archeologische Monumentenkaart (AMK)	www.rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Archeologie%2Din%2DNederland
Archis	www.zoeken.cultureelerfgoed.nl

2.2 Beleid en bestemmingsplan

De gemeente Heiloo heeft een eigen archeologiebeleid, dat in 2011 is opgesteld en onderdeel is van de Nota Cultuurhistorie. Echter wordt dit beleid niet meer gehanteerd. De gemeente Heiloo kent geen archeologische beleidskaart.

Volgens Bestemmingsplan 'Zuid-oost' (vastgesteld op 11 juli 2011) en het Bestemmingsplan Campina (vastgesteld op 10 mei 2010) geldt Waarde – Archeologie 2;

Artikel 17/ Artikel 9 Waarde – Archeologie - 2

9.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie - 2' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. het behoud van de aldaar in of op de grond aanwezige archeologische waarden;*
- b. de overige bestemmingen die op basis van het plan aan de gronden zijn toegewezen.*

9.2 Bouwregels

In afwijking van het bepaalde in de aangegeven andere bestemmingen mogen in of op deze gronden geen bouwwerken worden gebouwd, met uitzondering van:

- a. bouwwerken ter vervanging van bestaande bouwwerken, waarbij de bestaande oppervlakte van de bouwwerken met niet meer dan 75 m² wordt uitgebreid;*
- b. bouwwerken ter vervanging van bestaande bouwwerken, waarbij de bestaande oppervlakte van de bouwwerken met meer dan 75 m² wordt uitgebreid, maar waarbij geen grondroerende werkzaamheden plaatsvinden dieper dan 0,50 m onder het maaiveld;*
- c. bouwwerken met een oppervlakte van 75 m² of minder;*
- d. bouwwerken met een oppervlakte van meer dan 75 m² maar waarbij geen grondroerende werkzaamheden plaatsvinden dieper dan 0,50 m onder het maaiveld.*

De voorgenomen nieuwbouw zal de 75 m² overschrijden en zou daarmee een bedreiging kunnen vormen voor eventueel aanwezige archeologische resten in de ondergrond. Gezien de aard en omvang van de bodemingrepen is een archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk.

2.3 Geologie, geomorfologie en bodemopbouw

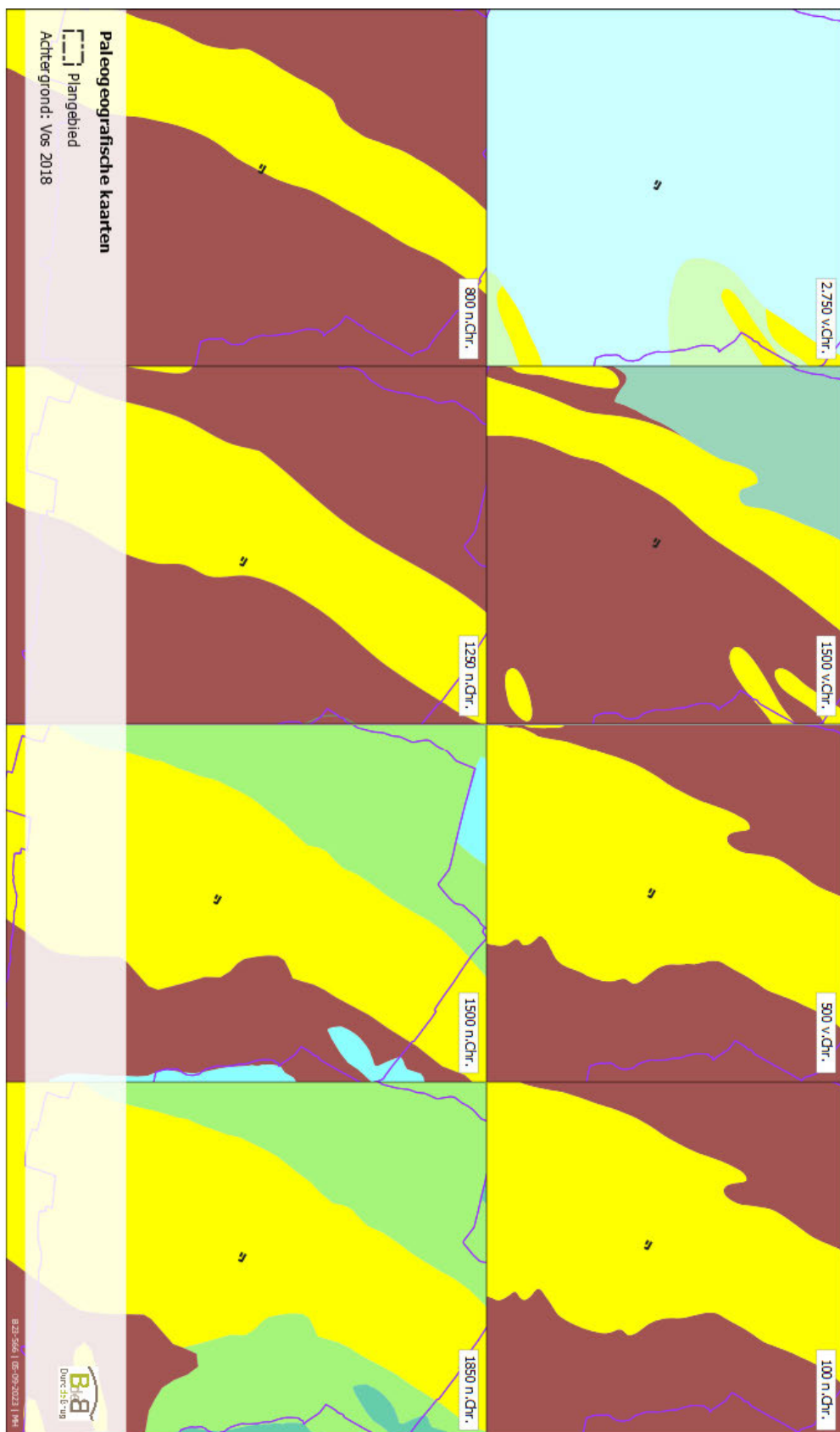
Bron	Informatie
Geologie ⁶ (1:600.000)	Na1: Lp. v. Schoorl/ Zandvoort; duin- en strandzand. Na10: Lp. v. Walcheren op Lp. v. Schoorl/ Zandvoort; zeeklei op duin- en strandzand.
Bodemkunde ⁷ (1:50.000)	Niet gekarteerd door bebouwing. Extrapolerend vermoedelijk: Zn21: Vlakvaaggronden zonder ijzerhuidjes (leemarm/ zwak lemig)
Geomorfologie ⁸ (1:50.000)	Niet gekarteerd door bebouwing. Extrapolerend vermoedelijk: 4B76ysE: Strandwal bedekt met duinzand en vervlakt of ontstaan door afgraving/ egalisatie (reliëfklasse 1,5-5 m).
Hoogteligging ⁹	Hoogste punt in het plangebied: 0,91 m +NAP. Laagste punt in het plangebied: 0,73 m +NAP.

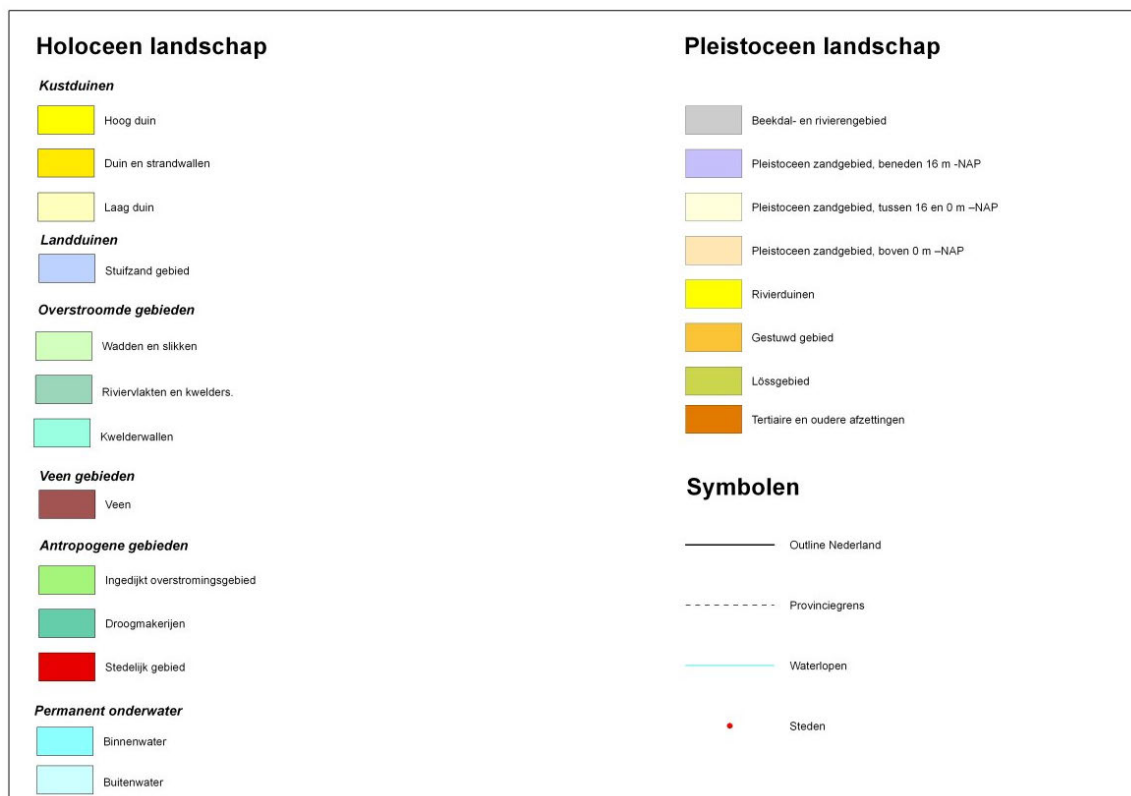
⁶ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010.

⁷ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra.

⁸ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra.

⁹ AHN, www.ahn.nl.

Afbeelding 7. Het plangebied op de paleogeografische kaarten van Vos met de bijbehorende legenda (bron: Vos 2018).

Het plangebied bevindt zich op een locatie die grotendeels gevormd is door landschapsprocessen die plaatsvonden vanaf ca. 10.000 jaar geleden tot nu; oftewel vanaf het Holoceen. In het begin van deze periode zorgde opwarming van het klimaat voor het smelten van de ijskappen wat resulteerde in een stijgende zeespiegel en een natter landschap. Vanaf ca. 7.000 voor Chr. ontstond in wat nu Noord-Holland is een groot getijdengebied met kwelders, wadden, kreken en geulen door invloeden van de zee. Zand en klei werden afgezet doordat kreken en geulen diep in het achterland konden dringen. De sedimenten die toentertijd zijn afgezet behoren tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer.

Ca. 5.000 voor Chr. nam de mate waarin sediment werd aangevoerd toe en de snelheid waarmee de zeespiegel steeg af. De huidige kustlijn in noordwestelijk Nederland werd door deze twee effecten gevormd. De kustlijn bestond gedurende deze periode uit een reeks strandwallen met noord-zuid oriëntatie, die het achterland van de zee afsloot. Tot het Laagpakket van Zandvoort binnen de Formatie van Naaldwijk behoren het meer schelphoudende en kalkrijke zand van deze strandwallen en strandvlaktes. Het plangebied ligt precies op de grens van strandwal naar strandvlakte (afb. 8). Rond 2.500 voor Chr. werd deze strandwal gevormd en was vanaf die periode al een aantrekkelijke bewoningslocatie. Het achterland in het oosten begon te verzoeten en vervenen naar mate de strandwal steeds hoger werd en het afwateren belemmerde. Tussen de strandwallen vond ook veengroei plaats, vooral in de duinvalleien (afb. 7). Dit veen staat bekend als het Hollandveen Laagpakket (in de Formatie van Nieuwkoop).

Vanaf ca. 800 na Chr. werd minder sediment afgezet. Delen van de kust en rivierdelta's (die voor de kust uitstaken) erodeerde in deze periode door de afgenomen aanvoer in combinatie met golfwerking en getijdenwerking. Het zand dat bij deze erosie vrijkwam kwam op het strand terecht en verstoof. Dit resulteerde in de vorming van de jonge duinen, behorend tot het Laagpakket van Schoorl binnen de Formatie van Naaldwijk. Een dik pakket duinzand begroef het oude duinlandschap van strandwallen en de oude duinen.

Het plangebied is gelegen op de oostflank van de strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar (4.300-3.900 jaar geleden ontstaan). Mogelijk was het laagpakket van Schoorl aanwezig in het plangebied, maar is dit niet meer te onderscheiden van de rest van de ondergrond. Op basis van de geologische gegevens wordt er binnen het plangebied (oud duin) zand verwacht van de strandwal en strandvlaktes behorende

tot het Laagpakket van Zandvoort en veen (ontstaan door vernatting) behorende tot het Hollandveen Laagpakket.¹⁰

Op enkele decimeters onder het maaiveld zijn onder de stuifzandlagen inmiddels op meerdere plaatsen in de omgeving van het plangebied oude cultuurlagen en akkerlagen aangetroffen. Deze dateren vooral in de Bronstijd tot de Vroege/Midden IJzertijd. Vermoedelijk bereikte de oude duinen in de Late IJzertijd, mogelijk al in de 3de eeuw voor Chr. de huidige hoogte. In de omgeving zijn tevens bewoningssporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd vastgesteld. Zo liggen bijvoorbeeld het 17de-eeuwse landgoed 'Ter Coulster' en de noordelijker gelegen 17de-eeuwse buitenplaats 'Nijenburg' op de oostelijke flank van de strandwal.¹¹

Boringen in het DINoloket zijn ten behoeve van bodemkundig en geologisch onderzoek in het recente verleden uitgevoerd en geven een eerste inzicht in de ondergrond. Op ca. 20 m ten zuidoosten van het plangebied is een grondboring zichtbaar geregistreerd in het DINoloket 'B19A0484', waarop te zien is dat de ondergrond tot ca. 1,6 m -mv bestaat uit zand. Vervolgens is er sprake van een dun laagje veen, waaronder weer zand zit tot 3,5 m -mv.¹²

Het plangebied is op de Bodemkaart van Nederland niet gekarteerd wegens bebouwing. Extrapolerend kan worden vastgesteld dat binnen het plangebied vermoedelijk vlakvaaggronden aanwezig zijn zonder ijzerhuidjes (leemarm/zwak lemig). Vlakvaaggronden hebben een lichtgekleurde meestal humusarme bovengrond (A-horizont) en vertonen weinig tekenen van bodemvorming. Ze bestaan grotendeels uit grijs gekleurd zand en op de zandkorrels worden geen ijzerhuidjes gevonden. De ondergrond is wel vaag roestig en kan zowel kalkrijk als kalkloos zijn. Vlakvaaggronden komen met name voor in uitgestorven laagtes in stuifzandgebieden op voormalige zandplaten in jonge polders in Noord-Holland Zeeland en Flevoland. Op deze zandgronden kan een max. 40 cm dik klei-/zaveldek liggen.¹³

Op basis van de proefsleuf die in 2017 door Hollandia is gegraven (deels binnen het westelijke deel van het plangebied) bestaat de ondergrond van het plangebied daarentegen vermoedelijk uit (strandwal) zand, waar een dun laagje klei op is afgezet. Vervolgens is daarop de veengroei begonnen, waarin een stuifzandlaag kan worden onderscheiden. Nadien is het veenpakket (ca. 0,8 cm dik) overstoven geraakt met een ca. 1 m dik zandpakket oftewel met een stuifzandpakket.¹⁴ Op ca. 1 m -mv kan dus een intact veenpakket worden verwacht binnen het plangebied.

Tot slot is op het Actueel Hoogtebestand Nederland zichtbaar dat het hoogste punt binnen het plangebied ca. 0,90 m NAP is en het laagste punt ca. 0,73 m NAP (afb. 8).¹⁵

¹⁰ Voor de beschrijving van de landschappelijke ontwikkeling is gebruik gemaakt van Rappol & Soonius 1994; Vos 2015; Vos 2018 en Luitjes & Tol 2022.

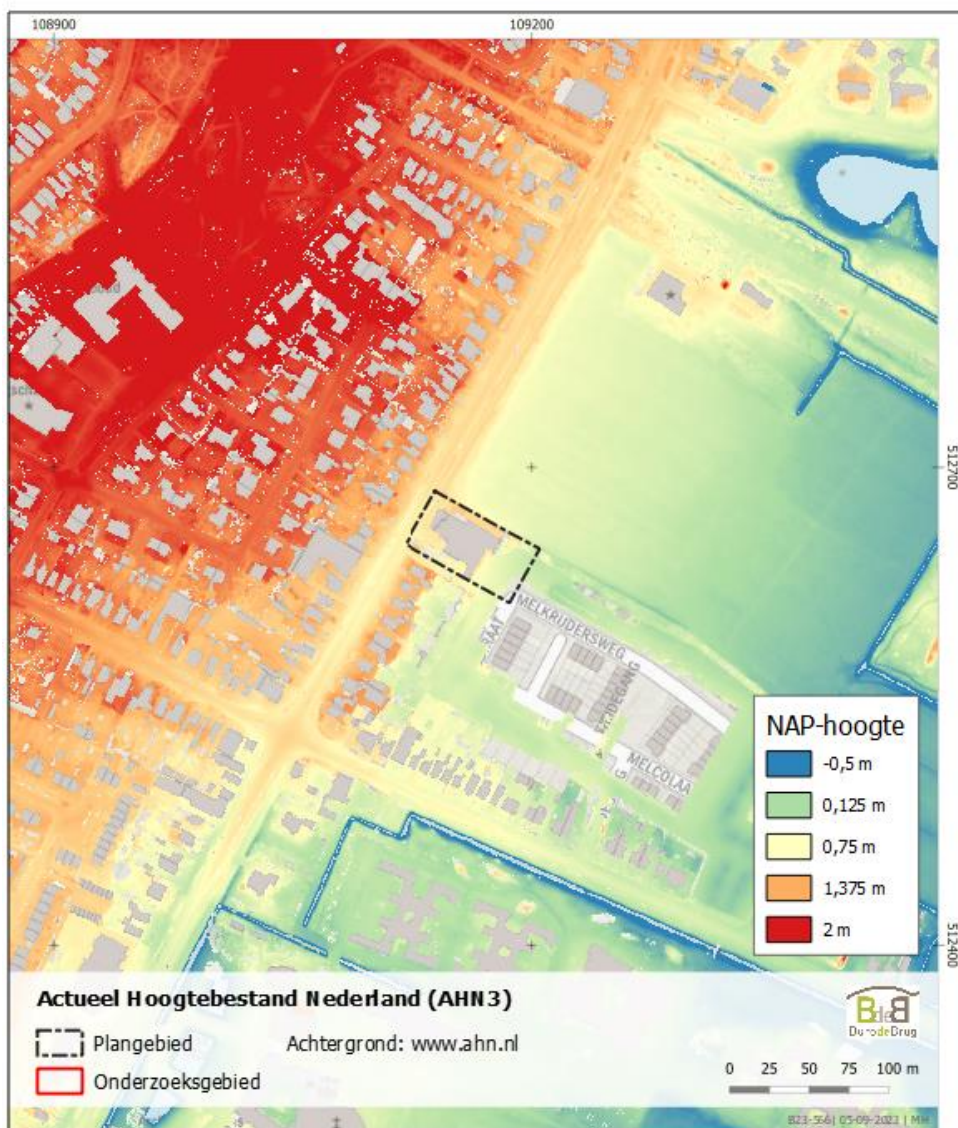
¹¹ Tuinman & Salomons 2019, 12.

¹² www.DINoloket.nl.

¹³ Bakker & De Schelling 1989.

¹⁴ Tuinman & Salomons 2019, 16.

¹⁵ www.ahn.arcgisonline.nl.

Afbeelding 8. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3).

2.4 Historische gegevens

Oudheidkundig onderzoek en enkele vondsten, zoals vijf sikkels van vuursteen en brons daterende uit ca. 1.000 voor Chr., benadrukken dat Heiloo vanaf de Bronstijd bewoond is geweest. Daarnaast zijn bij opgravingen aan het Maalwater, gelegen op de westelijke flank van de strandwal, in 2005 sporen aangetroffen vermoedelijk een rituele palencirkel. De structuur is met behulp van C14-datering gedateerd in 800 voor Chr. ofwel in de Vroege IJzertijd.¹⁶

Over de Romeinse tijd is bekend dat ons land deels werd bezet door de Romeinen. Zij hebben o.a. een fort gesticht bij het huidige Velsen. Dit verklaart mogelijk waarom er in Heiloo Romeinse vaatwerkscherven en munten zijn aangetroffen. Daarnaast zijn in de jaren '20 van de vorige eeuw Romeinse weefgewichten ontdekt, wat duidt op bewoning in de omgeving van Heiloo rond 200 na Chr.¹⁷

De periode na de Romeinen, tussen 400-700 na Chr. is er weinig bekend over bewoning in en rondom Heiloo. Vermoedelijk is het noordelijk deel van Heiloo niet/nauwelijks bewoond terwijl het zuidelijke deel (waar buurschap Oesdom lag) wel bewoning kende. Dit wordt ondersteund door enkele

¹⁶ www.hvheiloo.nl.

¹⁷ www.hvheiloo.nl.

bodemvondsten. Oesdom ontstond rond een kapel tegen de grens met het huidige Limmen en was tot 1509 een aparte bestuurlijke eenheid. Na 1509 is Oesdom onderdeel geworden van Heiloo.¹⁸

In het noordelijke deel van de strandwal, waar nu het Witte Kerkje staat, wordt in verband gebracht met een (Germaans?) heiligdom.¹⁹ Dit laatste verklaard vermoedelijk de naam 'Heiloo', want deze is voorchristelijk en betekent 'een open plek in het bos met een heilige eik' of 'heilige hoogte'.²⁰ De vertaling van 'een heilig bos' is mogelijk minder waarschijnlijk, omdat de strandwallen in de Middeleeuwen weinig bebossing kenden. De huidige bebossing is veel jonger en het ontstaan van het bos heeft vooral te maken met de eerste beplanting van het landgoed Nijenburg.²¹

Heiloo ontstond waarschijnlijk vanaf 700 na Chr. rond een kerkje, dus de voorganger van de Witte Kerk.²² Prediker Willibrord zou rond dat jaar op de heilige plek een kerk stichten. Rondom de kerstening gaan verschillende verhalen, maar hier ontbreekt het ook aan schriftelijke en archeologische bronnen. Eén zo een verhaal heeft betrekking op het Heilooër bos wat identiek zou zijn aan het Baduhennawoud, waar de Friezen in de Slag van Baduhenna 1300 Romeinen vermoorden.²³ Archeologische vondsten bevestigen dit verhaal daarentegen niet. Daar komt bij dat archeologisch onderzoek uit de strandwallenregio heeft aangetoond dat er sinds de Bronstijd geen sprake is geweest van een bosrijke omgeving.²⁴

De lager gelegen gronden ten westen en oosten van Heiloo zijn tussen de 10de en 12de eeuw ontgonnen. In de eeuwen daaropvolgend vestigden zich adellijke families op de overgangen tussen de hogere en de lagere gronden (zoals in Ter Coulster, Ypenstein, etc.) vanwege het uitzicht op eventueel vijandelijke partijen, maar ook doordat hun versterkte huizen vaak een slotgracht hadden, die gevuld met water moesten worden vanaf hoger gelegen gronden. Deze versterkte huizen werden vanaf de 17de eeuw vervangen door landgoederen, die het niveauverschil tussen strandwal en strandvlakte benutte om hun vijvers van stromend water te voorzien. Ook vestigden zich veebedrijven op deze overgangen. Karakteristieke stolpen werden voor het wooncomfort gebouwd op de hoger gelegen zandgronden en het vee kon in de lagere strandvlaktes grazen.²⁵

Ca. 500 m ten zuiden van het plangebied heeft Slot Ypenstein gelegen. 'Ypenstein' wordt voor het eerst in de historische bronnen genoemd in 1597 als familienaam. Twee jaar eerder wordt Ypenstein wellicht nog 'Willem Bardesius seate' genoemd, wat duidt op een boerenbedrijf met geest-, hooi- en weiland van Willem Bardesius.²⁶ In 1591 koopt Bardesius van Diederik van Sonov het grootste deel van zijn latere grondbezit.²⁷ Echter is Bardesius vermoedelijk niet de bouwheer van het slot, want dat is zijn zoon Willem Bardesius II. Hij liet in 1616 kasteel Ypenstein bouwen, wat vermoedelijk op de plaats of in de nabijheid van de al bestaande boerderij/seate was gebouwd.²⁸ Officieel gezien is Ypenstein geen kasteel geweest, maar een buitenplaats met alleen een woonfunctie.²⁹ In 1619 overleed Willem II, waarna Willem III de bouw voortzette, aldus de Alkmaarse geschiedschrijver Bruinvis.³⁰ Willem III voerde nog een verbouwing uit in 1630 en na hij overleed woonde zijn jongere broer Arend in het slot. Na zijn dood werd het slot inclusief '23 morgen grond, de singel, laan, Bouwhuis, plantage, boomgaard en andere stolpen' verkocht aan Willem van Neck.³¹ Ten gevolge van de economische teloorgang wordt Ypenstein in 1749 geheel voor afbraak verkocht. De gracht, boomgaard, park en ruïnes van de hofmuur bleven na de afbraak nog enige tijd zichtbaar.³² Nu bevinden zich op de toegangspoort van landgoed

¹⁸ www.hvheiloo.nl.

¹⁹ www.hvheiloo.nl

²⁰ Künzel *et al.* 1988; www.oerij.eu.nl.

²¹ www.hvheiloo.nl

²² www.heiloo.nl.

²³ www.hvheiloo.nl

²⁴ Luitjes & Tol 2022; Dijkstra *et al.* 2006; Moesker *et al.* 2021.

²⁵ www.heiloo.nl

²⁶ Luitjes & Tol 2022.

²⁷ Haverman 1998; Haverman 1999.

²⁸ Van Kempen 2000.

²⁹ Janssen *et al.* 1996.

³⁰ De Lange 1935.

³¹ Van Kempen 2000.

³² Haverman 1998.

Ter Coulster twee kleine leeuwen met wapenschilden die op de toegangspoort van Slot Ypenstein stonden.³³ De hekpijlers zijn rijksmonumenten (nr. 21349).

Op ca. 390 m ten oosten van het plangebied heeft het kasteel Ter Coulster gestaan. Dit terrein is tevens een AMK-terrein (monumentnr. 15003). Over de vroegste geschiedenis van het kasteel en de herkomst van het geslacht van 'Van de(n) Cou(l)ster' bestaat nog enige onduidelijkheid. Ter Coulster was in oorsprong vrij eigendom, dit in tegenstelling tot het feodale bezit (dat in leen werd gehouden). De oorsprong van de naam van het kasteel is niet zeker, maar mogelijkheid houdt het verband met het Oudfranse woord 'cou(l)ture' wat 'een perceel bouwland' of 'veld' betekent. De eerste vermelding van het huis Ter Coulster stamt uit 1404. In 1408 kocht Willem van den Coulster (senior) van hertog Willem VI van Beieren, graaf van Holland, de ambachtsheerlijkheid Heiloo en Oesdom. Willem van den Coulster, tweede heer van Heiloo van deze naam, droeg Ter Coulster in 1450, kort voor zijn dood, in leen op aan heer Willem IV van Egmond. Zodoende werd Ter Coulster alsnog het feodale leenstelsel ingetrokken en een achterleen van de Hollandse grafelijkheid. In 1517 zou het kasteel zijn afgebrand door 'de Zwarte Hoop' een bende Friese rebellen en Gelderse huurlingen onder leiding van de beruchte Pier Gerlofs Donia (Grutte Pier). George van Cats (1632-1695), zoon van Theophilus en Maria, huwde in 1652 met Justina van Nassau (1635-1721), een kleindochter van Justinus van Nassau, buitenechtelijke zoon van Willem de Zwijger. Het echtpaar George van Cats (1632-1695) en Justina van Nassau (1635-1721) transformeerde Ter Coulster in een jachtslot en lustoord. Later liet Willem Maurits van Cats (1670-1743), die Ter Coulster een warm hart toedroeg, het huis wederom verbouwen en verfraaien. Na drie jaar familietwisten werden in december 1787 de bezittingen van Ter Coulster publiekelijk verkocht. Ter Coulster kwam in handen van enige steenkopers, die het oude huis in de jaren 1788-1790 vrijwel geheel met de grond gelijk lieten maken. Slechts een ruïneus gedeelte van het voorhuis bleef overeind.³⁴

Van het oude kasteel Ter Coulster resteert praktisch niets meer, althans zichtbaar. Bij de vijver links van de huidige boerderij, is nog een deel van de oude slotgracht met een verbindingsvaart naar het riviertje De Die te zien. De oude waterkelders van het slot werden eertijds gebruikt als gierkelder. Op de fundamenteën van het oorspronkelijk kasteel Ter Coulster is aan het begin van de 19de eeuw een boerderij gebouwd. Deze werd in 1887 echter weer vervangen door een nieuwe boerderij op dezelfde plek, de huidige Ter Coulster Hof. In de voorkant van deze boerderij is een inkeping te zien, waar vroeger de brug naar het kasteel begon. In het oog springend is de theekoepel van Ter Coulster. Mevrouw Van der Feen de Lille-Fontein Verschuier liet deze in 1891 bouwen.³⁵

Tot slot werd vanaf de 19de eeuw overgegaan op benutting van zandgronden op de strandwal (met name voor de akkerbouw en later de bollenteelt). Van latere agrarische fase resteren nog het kleine type stomp, pompgebouwtjes en bollenschuren, zoals bijvoorbeeld binnen het plangebied hebben gestaan. In de jaren '30 van de vorige eeuw is de Kennemerstraatweg verbreed.³⁶

³³ Luitjes & Tol 2022.

³⁴ www.hvheiloo.nl.

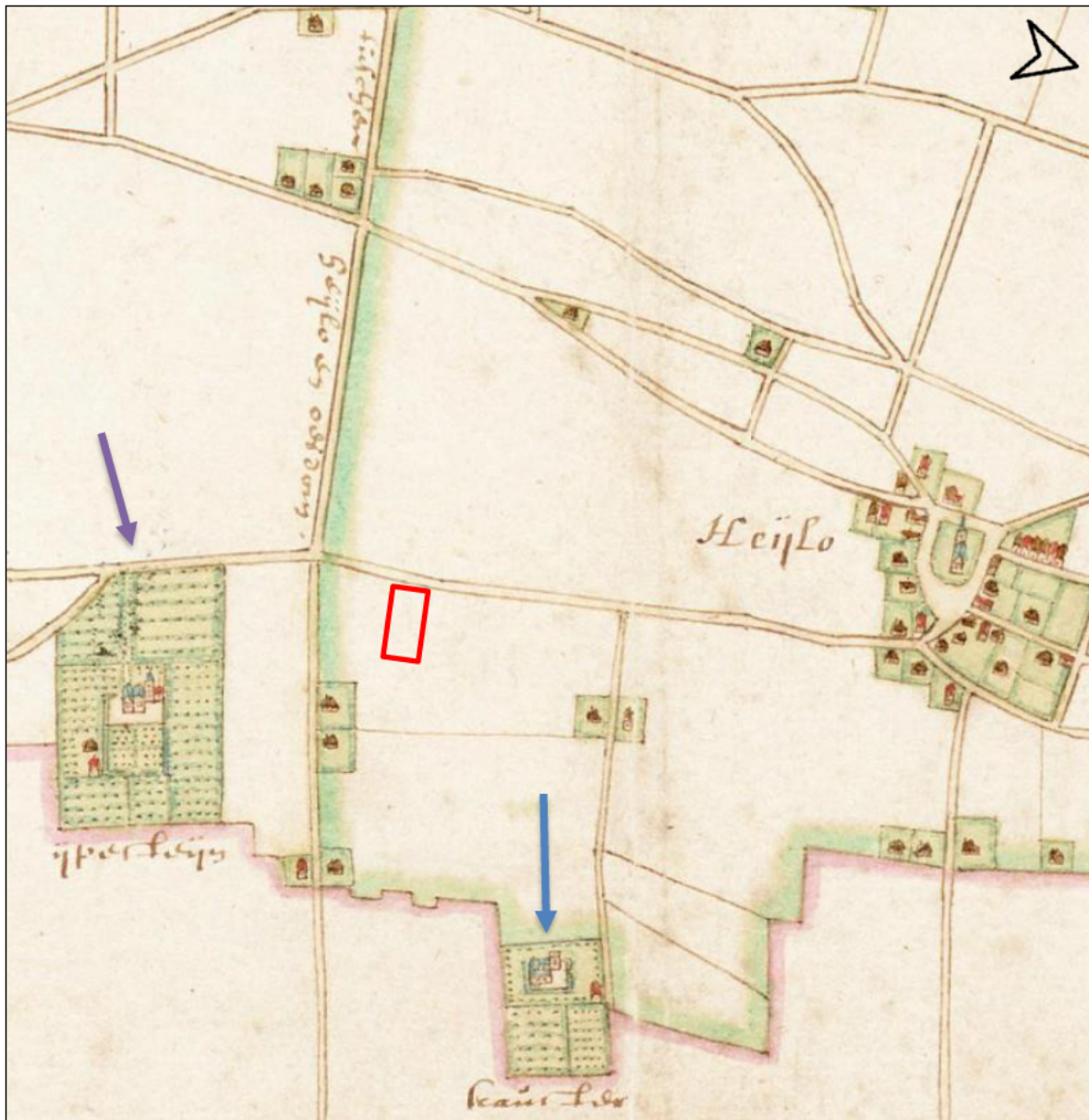
³⁵ www.hvheiloo.nl.

³⁶ www.hvheiloo.nl.

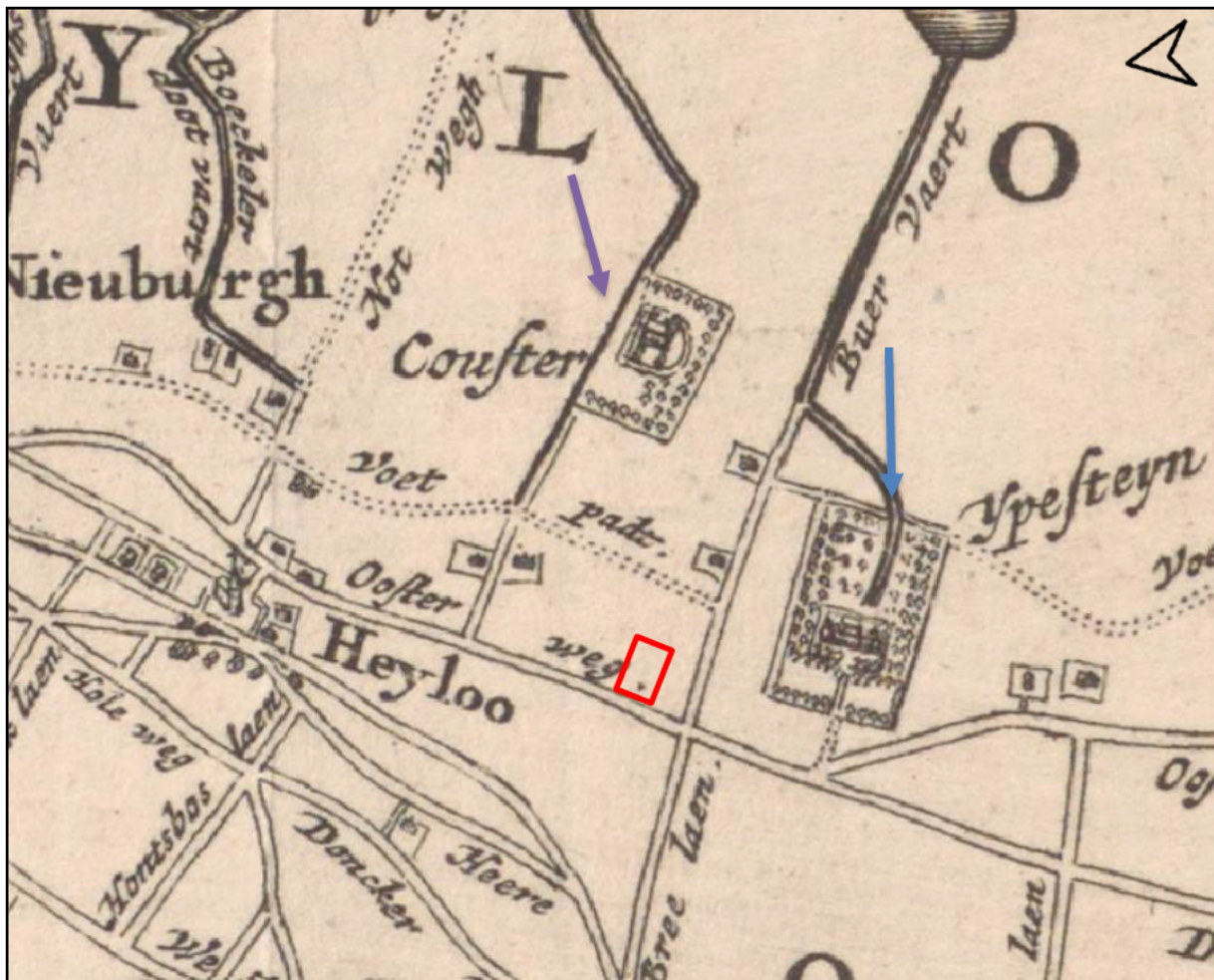

Afbeelding 9 Het plangebied (bij benadering aangegeven middels de rode rechthoek) op een uitsnede van de historische landkaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode uit 1621 (Archief Universiteit Utrecht). De blauwe pijl duidt het voormalig kasteel 'Ter Coulster' aan en de paarse pijl het voormalig slot 'Ypenstein'.

Op de historische landkaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode uit 1621 is het plangebied niet gedetailleerd weergegeven en geen bebouwing is zichtbaar (afb. 9). Wel is de Witte Kerk van Heiloo zichtbaar met bebouwing rondom. Ypenstein staat op deze kaart afgebeeld als 'Egelenborch' en slechts een omgracht terrein is zichtbaar. Het kasteel Ter Coulster is zichtbaar met daarom heen het landgoed. Op de kaart van Zoutman uit 1665 staat het plangebied al nauwkeuriger weergegeven. Zo is er bebouwing zichtbaar ten zuidoosten en -westen van het plangebied (afb. 10). Ook Ypenstein en Ter Coulster zijn duidelijk zichtbaar als kasteel- en slotterrein. Op de kaart van de 'uitwaterende sluizen in Kennemerland en West-Friesland' J.J. Dou daterende tussen 1680-1745 blijft de situatie binnen het plangebied onveranderd (afb. 11).

Afbeelding 10. Het plangebied (bij benadering aangegeven middels de rode rechthoek) op een uitsnede van de historische kaart genaamd 'Kaarte van het Graafschap Egmont de heerlijkheit van Wimmenum alsmede van Heylo' vervaardigd door J.D. Zoutman in 1665 (collectie Regionaal Archief Alkmaar). De blauwe pijl duidt het voormalig kasteel 'Ter Coulster' aan en de paarse pijl het voormalig slot 'Ypenstein'.

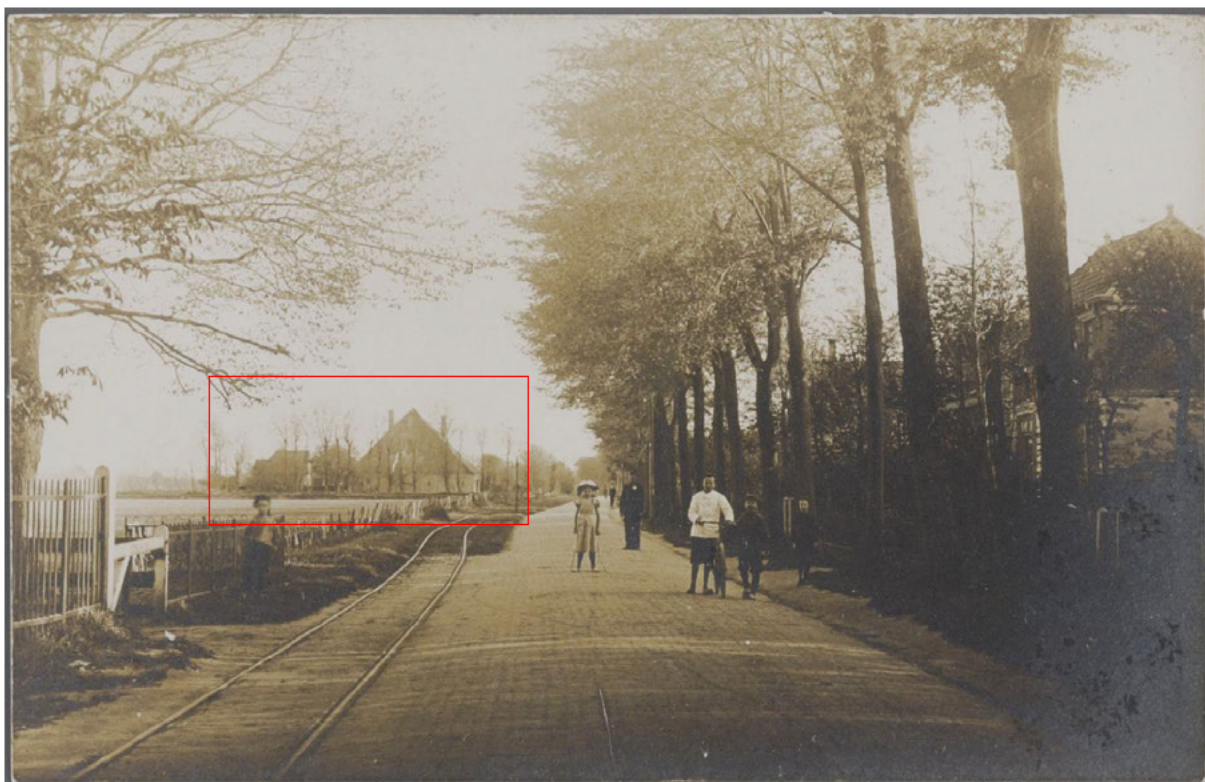
Afbeelding 11. Het plangebied (bij benadering aangegeven middels de rode rechthoek) op een uitsnede van de historische kaart genaamd 't Hoogh-Heemraedschap van de Uytwaterende Sluysen in Kennemerlandt ende West-Vrieslandt' gemaakt door Jan Jansz. Dou tussen 1680-1745 (Zuiderzeecollectie). De blauwe pijl duidt het voormalig slot 'Ypenstein' aan en de paarse pijl het voormalig kasteel 'ter Coulster'.

Op de eerste echt gedetailleerde kaart van het plangebied, de Kadastrale Minuutplan uit 1821, is tevens geen bebouwing binnen het plangebied zichtbaar (afb. 12). Laat in 1870 of in 1871 laat de toenmalige eigenaar van de grond, Jonkheer Daniel Carel de Dieu Fontein Verschuur, een stolpboerderij met schuur op het perceel bouwen (afb. 13). In 1891 wordt een tweede schuur bijgebouwd, die al vóór 1921 weer wordt gesloopt. In 1923 besluit eigenaar Adrianus Jacobus de Vries de stolp en/of schuur te verbouwen tot "eene elektrische waschinrichting". In 1934 besluit de toenmalige eigenaar Gerardus Johannes Jozef van den Putten de stolp rigoureuus te moderniseren en vervangt de gehele buitengevel, realiseert een aanbouw aan de noordkant en bouwt de huidige dakopbouw aan de westkant. De stolp wordt in de jaren daarna enkele malen verkocht, tot eigenaar Adrianus Johannes van Arkel rond 1960 kleine wijzigingen aan de achtergevel realiseert. Enkele jaren later in de vroege jaren '70 besluit hij echter de nog altijd bestaande wasserij naar een ander niveau te tillen en bouwt een volledige loods aan de achterkant.³⁷ Ergens in recente tijden wordt deze aanbouw nog een keer aan de zuidwestelijke kant uitgebreid.

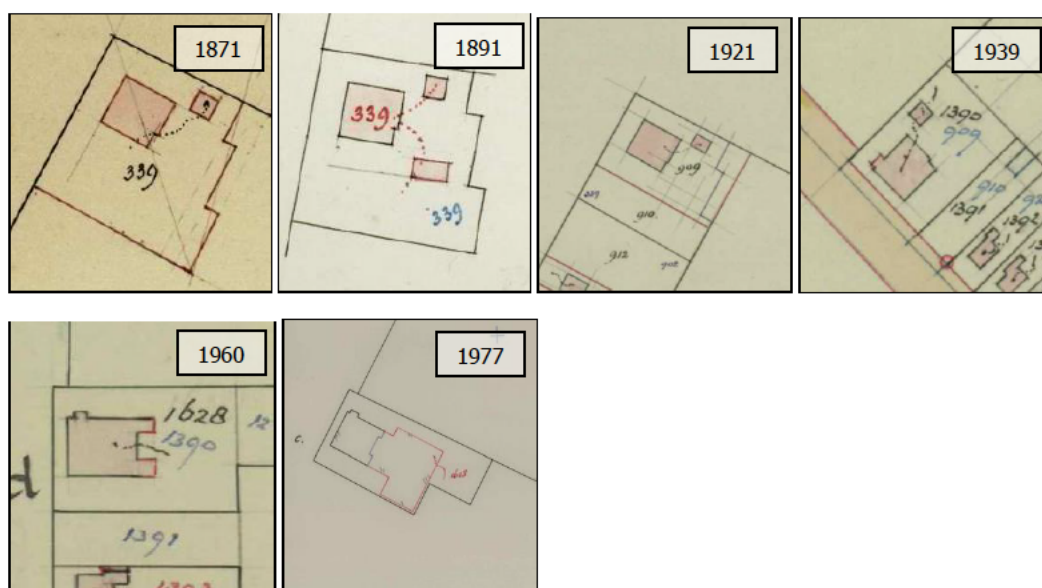
³⁷ Archief Kadaster.

Afbeelding 12. Het plangebied op een uitsnede van de kadastrale minuutplan van 1821 (collectie RCE).

Afbeelding 13. Een prentbriefkaart uit ca. 1920 waarop de stolp met schuur (aangeduid met rode vierkant) van vóór de rigoureuze verbouwing in 1934 te zien is vanaf de ingang van Ter Coulster (collectie Regionaal Archief Alkmaar).

Afbeelding 14. De bebouwing van het plangebied in de 19de en 20ste eeuw (collectie Kadaster Archief). Het noorden varieert per afbeelding.

2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden

Door de jaren heen is er gebouwd en gesloopt op het perceel. Dit kan tot verstoring van de ondergrond van het plangebied hebben geleid, waardoor tevens de eventueel aanwezige archeologische mogelijk zijn verstoord. De aard en omvang van deze verstoringen is echter onduidelijk. In algemene zin kan uit worden gegaan van geringe verstoring onder de 19de-eeuwse stolpboerderij. Deze stolpen werden op poeren gebouwd, waarbij onder het vierkant (de dragende constructie van de stolp) dieper werd

verstoord, maar de overige fundering vrij licht was. De grote wasserij die in de jaren 1971-1975 is gerealiseerd aan de achterkant zal naar verwachting tot een diepere verstoring van de ondergrond hebben geleid. Het gebouw is vrij hoog en zal daardoor ook wat steviger zijn gefundeerd.

Behalve de geplande vrijstaande woning (84 m²) valt de overige nieuwbouw grotendeels binnen het bestaande bouwvlak. De nieuwe stulp komt op vrijwel dezelfde locatie als de oude. De woningen achter op het perceel vallen vrijwel geheel binnen de wasserij uit de jaren '70.

Diepte en wijze van fundering is momenteel nog niet bekend. Wel is bekend dat eventuele archeologische niveaus op relatief grote diepte (vanaf 1 m -mv) kunnen voorkomen, waardoor de mate van verstoring gering kan zijn.

2.6 Bekende archeologische waarden

2.6.1 AMK-terreinen

n.v.t.

2.6.2 Archis vondstmeldingen

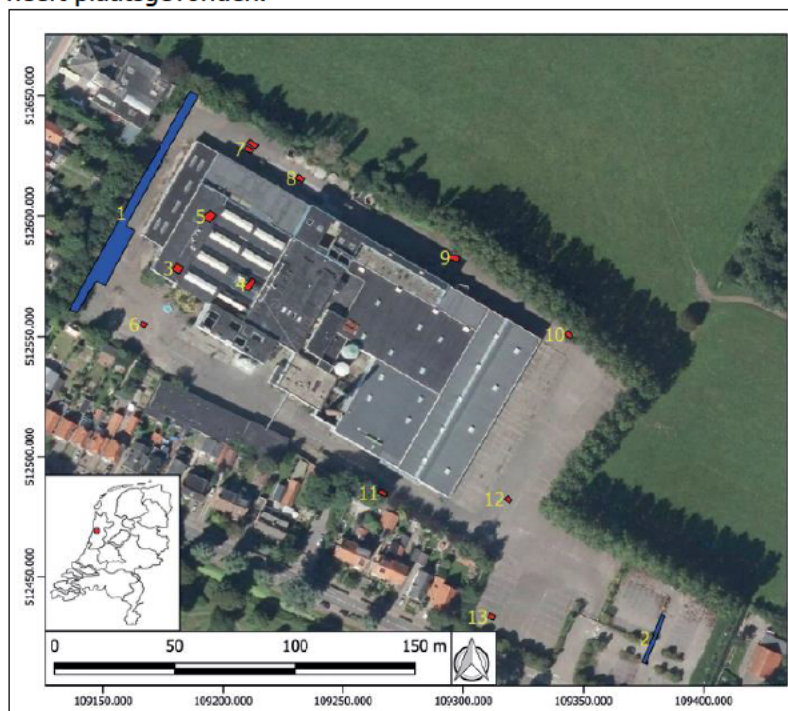
n.v.t.

2.6.3 Archis onderzoeksmeldingen

Zaakidentificatie Archis	4698725100
Toelichting	Op ca. 250 m ten noorden van het plangebied heeft Hollandia een proefsleuvenonderzoek verricht aan de Kennemerstraatweg 143 in 2019. Tijdens dit onderzoek zijn echter geen noemenswaardige archeologische sporen of vondsten aangetroffen. Er is geen indicatie voor bewoning of akkerbouw aangetroffen. Geadviseerd wordt om geen verder onderzoek uit te voeren binnen het plangebied. Geadviseerd wordt om geen verder onderzoek uit te voeren binnen het plangebied. ³⁸
Zaakidentificatie Archis	2122794100
Toelichting	Direct ten noorden en westen van het plangebied heeft Archeologisch Museum Baduhenna in 2006 een archeologische opgraving verricht. Een werkgroep van het museum heeft waarnemingen verricht met als doel het opsporen van 18 ^{de} - en 19 ^{de} -eeuwse boerderijfundamenten. Tijdens dit onderzoek zijn geen vondstmeldingen bekend. Er zijn wel foto's van de boerderij, die begin 20 ^{ste} eeuw is afgebroken. Helaas is geen rapport geüpload in Archis.
Zaakidentificatie Archis	4555240100 (met vondstlocatie)
Toelichting	In 2017 heeft Hollandia een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Kanaalweg 32. Een klein deel van dit onderzoek bevindt zich binnen het westelijke deel van het plangebied. Tijdens dit onderzoek zijn er 13 proefsleuven aangelegd. Het onderzoek heeft uitgewezen dat zich in het westelijke deel een intacte bodemopbouw van strandwalzand bevindt. In het oostelijk deel ontbreekt de veenlaag, waarop geconcludeerd wordt dat de strandwal richting het oosten

³⁸ Benneker 2019.

opduikt. De top van het veen en de onderkant van het veen vertoont mogelijk betredingssporen. Natuurlijke processen kunnen echter niet worden uitgesloten en lijken het meest waarschijnlijk vanwege de afwezigheid van overige sporen en vondsten. Het veen is overstoven geraakt. De top van dit stuifzandpakket bevat een ontwikkelde bouwvoor waarin greppels en sloten waren gegraven. Het vondstmateriaal uit de greppels, sloten en bouwvoor geven aan dat er sinds de middeleeuwen activiteit binnen het onderzoeksgebied heeft plaatsgevonden.³⁹

Afbeelding 15. De locaties van de aangelegde werkputten en de proefsleuf (bron: Tuinman & Salomons 2019, 13).

Zaakidentificatie Archis	2107703100
Toelichting	In 2006 heeft de Universiteit van Amsterdam een proefsleuvenonderzoek verricht op het GGZ-terrein (ca. 160 m ten zuiden van het plangebied). Uiteindelijk is met behulp van negen proefsleuven verkend, waarbij rekening werd gehouden met de maximale verstoring van de geplande bouwwerkzaamheden tot een diepte van 3 m. De proefsleuven 1 t/m 5 zijn aangelegd op het terreingedeelte op de hoek Kennemerstraatweg-Ypesteinerlaan (locatie 1). Vervolgens werd een werkput gegraven op het huidige parkeerterrein tussen de voormalige bakkerij en linnenkamer en aan de zuidkant van het centrale magazijn (locatie 4). In het zuidoostelijke plangebied werd op het voormalige tennisveld één werkput aangelegd (locatie 3). De laatste werkput werd aangelegd aan de westkant van de tuinkas, parallel aan de sloot (locatie 2). Op het eerste deel werden vooral sporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. Eén spoor is mogelijk van vóór de jaartelling. Het betreft een kringgreppel op locatie 1. Tot de middeleeuwse sporen behoren greppelsporen, een sloot en enkele paalkuilen. Op locatie 1, 3 en 4 kwamen tevens de sporen van een middeleeuwse veenaafgraving aan het licht. In historische tijden werd op dit deel vooral getuinierd. Hiervan getuigen de regelmatig aangelegde tuinbedden met een datering vanaf de 13de eeuw. De

³⁹ Tuinman & Salomons 2019.

	twee proefsleuven op het parkeerterrein hebben nauwelijks archeologische informatie opgeleverd. De grond bleek namelijk al lang geleden te zijn verstoord. Onder het opgespoten zand en onder een oude akkerlaag bleek de grond door middeleeuwse veenwinning te zijn verspit. Hierdoor zijn oudere, archeologische sporen en vondsten volledig verloren gegaan. Deze historische bodemverstoring kon duidelijk worden waargenomen op locatie 2 en 4, alwaar een diep gegraven spoor werd gedocumenteerd dat in relatie stond tot het ontwateren van het veen en afsteken van veenplaggen in de Middeleeuwen. Verder zijn op deze locatie geen archeologische waarden vastgesteld. Ook het vierde onderzochte deel in het plangebied leverde geen aanwijzingen op voor bewaard gebleven archeologische sporen en vondsten in de ondergrond. Tijdens het graven van de werkput op het huidige tennisveld bleek dat de grond tot circa 2 m -mv diep geroerd was. Op locatie 2 werd een sleuf langs de plantenkas getrokken. Op grond van subrecente spitsporen bleek hier de bodem door zandwinning te zijn afgegraven. Archeologische waarden zijn ook op dit deel van het terrein niet bewaard gebleven.⁴⁰
--	--

Zaakidentificatie Archis	5331455100
Toelichting	In 2023 heeft Archol een bureau-/ booronderzoek (verkennde fase) uitgevoerd op ca. 150 m ten zuiden van het plangebied. Het eindrapport is nog niet geüpload in Archis, maar wel de eerste bevindingen. Daarin staat dat uit het onderzoek gebleken is dat de locatie in een laag deel van het strandwallenlandschap ligt en dat aanwijzingen voor lokale zandopduikingen daarbinnen ontbreken. Bovendien ontbreken in de bodemprofielen aanwijzingen voor de oude bodemhorizonten of loopoppervlakken in de top van de strandwal, de top van het veenpakket en in het stuifzandpakket daarboven. Daar komt bij dat de top van het bodemprofiel tot een diepte van tenminste 100 cm -mv is verstoord als gevolg van bodembewerkingen. Al met al is de kans laag op verstoring van archeologische sporen bij realisatie van voorgenomen planontwikkeling.

Zaakidentificatie Archis	5274926100
Toelichting	In 2022 heeft Hollandia een bureau-/ booronderzoek opgesteld voor de locatie 'Heiloo Landgoed Willibrordus' op ca. 180 m ten zuiden van het plangebied. Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de locatie zich op de oostflank van de strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar bevindt. Voor deze locatie geldt een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden afkomstig uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. In het plangebied zijn in totaal 18 boringen gezet tot een diepte van 200 cm -mv. Er werden gevlekte lagen aangetroffen tot een diepte van 30-150 cm -mv, gemiddeld 80 cm -mv (-0,60 m NAP). De vlekken in deze laag zijn een teken van 19de of 20ste eeuwse grondroering. In de onderliggende zandlagen werden enkele archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van mogelijke archeologische niveaus. Advies: Er wordt geadviseerd om in het onderzoeksgebied aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren wanneer de mogelijke archeologische niveaus wordt aangetast. Dit kan gebeuren wanneer werkzaamheden dieper reiken dan ca. 90 cm -mv (0,70 m -NAP) en ca. 180 cm -mv (1,60 m -NAP).⁴¹

⁴⁰ De Lange 2006.

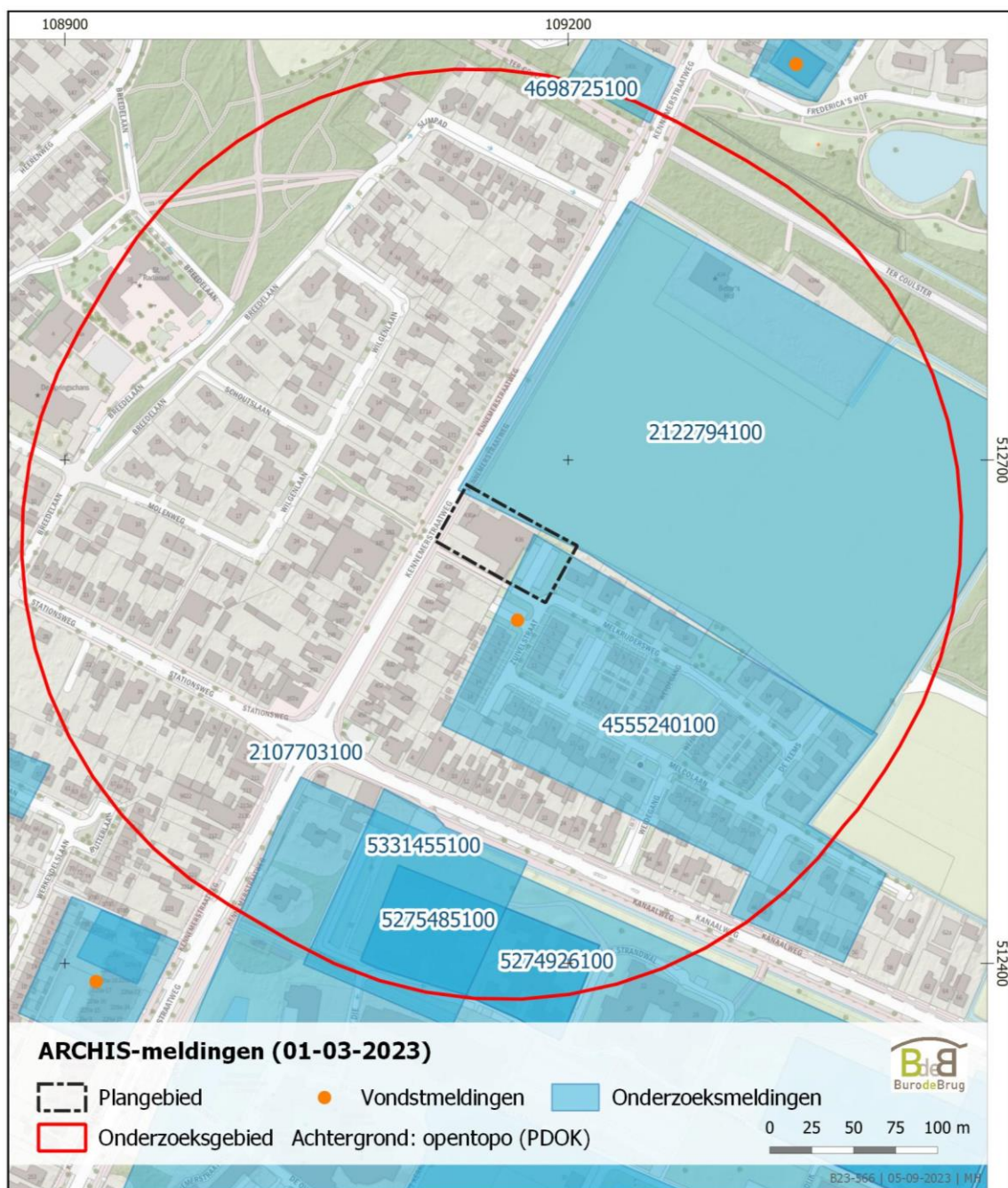
⁴¹ Luitjes & Vermoolen 2022.

2.6.4 Overige archeologische waarden

De adviseur archeologie van de gemeente Heiloo (■■■■■) wees op het onderzoek aan de Kennemerstraatweg 225-229 op ca. 300 m ten zuidwesten van het plangebied. In 2013 heeft Hollandia op die locatie een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (2423158100) en in datzelfde jaar tevens een archeologische opgraving (2427621100). Uit dit onderzoek is gebleken dat de oostelijke strandwal en het aangrenzend duingebied bij Heiloo bijna 4000 jaar geleden al grotendeels in cultuur gebracht was. Tijdens deze opgraving is onder een dik veenpakket een oud oppervlak tevoorschijn gekomen met eergetouwkrassen (grondbewerking door een primitieve ploeg). In de omgeving zijn op meerdere plekken dergelijke akkersporen aangetroffen. In het geval van de Kennemerstraatweg 225-229 gaat het echter ook om een nederzetting die onder de akker is gevonden. Op basis van paalkuilen konden twee boerderijplattegronden worden geconstrueerd. In en boven de plattegronden zijn elf stukjes vuursteen aangetroffen en meer dan 10 stukjes dierlijk bot. De opgraving heeft nagenoeg geen aardewerk opgeleverd, waardoor de datering geheel gebaseerd is op radiokoolstofdateringen. Die dateringen hebben uitgewezen dat het gebouw rond 1950 v. Chr. bewoond was. Na 1850 v. Chr. was wonen op deze locatie onmogelijk, omdat het gebied in een veenmoeras veranderde. De bovengenoemde datering kan in de Nederlandse archeologie beschouwd worden als een kennislagune, want nederzettingen daterende uit deze periode zijn schaars. Door vergelijking met enige bekende nederzettingen in Nederland en Noord-Duitsland blijken de plattegronden van Heiloo toch te passen in een wijdverbreide bouwtraditie. Dit onderzoek heeft daarom niet alleen waardevolle informatie over deze periode opgeleverd in de regio van Heiloo, maar ook over de overgang van het Neolithicum naar de Bronstijd.

De uitkomst van dit onderzoek is een belangrijk referentiekader voor het archeologisch onderzoek aan de Kennemerstraatweg 436 vanwege het feit dat deze nederzetting zich op een relatief laag gedeelte van de strandwal bevindt. Hierom levert dit onderzoek nieuwe inzichten op over de bewoningsgeschiedenis van het gebied en heeft het consequenties voor de verwachtingsmodellen. Hierbij is de veenlaag indicatief, want als deze nog intact is en de hoogte ervan schommelt rond de -1.00 m NAP, dan is er een goede kans op de aanwezigheid van een oud oppervlak in de vorm van akkerlagen met eergetouwkrassen. Uit vergelijkbare locaties in de directe omgeving van het plangebied waar akkerlagen en vondsten zijn aangetroffen, is dit ook gebleken. Een korte inventarisatie van laat-neolithische en vroege-bronstijd vindplaatsen heeft daarnaast uitgewezen dat bewoningsresten in de regio van Kennemerland beslist niet ontbreken. De bekende vindplaatsen wijzen juist op een uitgestrekt en intensief gebruik van het cultuurlandschap. Vermoedelijk is de vindplaats Heiloo-Craenenbroeck niet de enige nederzetting in de omgeving geweest.⁴²

⁴² De Koning 2016.

Afbeelding 16. Bekende archeologische waarden in het onderzoeksgebied (bron: Archis3).

2.6.5 Samenvatting bekende archeologische waarden

Op basis van de omliggende onderzoeken kan worden geconcludeerd dat het plangebied zich op de oostflank van de strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar bevindt, waarbij er sprake is van een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden afkomstig uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd.

3 Archeologische verwachting en selectieadvies

3.1 Archeologische gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt op de oostelijke flank van de strandwal Limmen-Heiloo-Alkmaar. Deze strandwal kan vanaf het Laat Neolithicum bewoond zijn geweest. Vooral langs de flanken van strandwallen zijn sporen van bewoning uit de Bronstijd te verwachten. Deze sporen worden vermoedelijk gekenmerkt door een vegetatieniveau of vondstlaag, waarin vuursteen, houtskool, natuursteen en aardewerk kunnen voorkomen. Sporen uit deze tijd bestaan met name uit ploegsporen en runderpaden. Restanten van grafheuvels kunnen niet worden uitgesloten. Sporen van bewoning en/of menselijke activiteiten zijn vooral op plaatselijke natuurlijke verhogingen in de strandvlakte te verwachten, zoals op veenbulten en duintjes. Sporen/resten van rituele deposities worden juist in de laaggelegen delen verwacht, zoals de strandvlaktes.

Daarnaast heeft men zich gedurende de IJzertijd gevestigd op het veen in de strandvlakte, waarvan sporen zich binnen het plangebied kunnen uitstrekken. Ook zijn vondsten en sporen uit de inheems-Romeinse periode over de gehele strandwal, strandwalflank en strandvlakte bekend. Hierbij gaat het om vindplaatsen die worden getypeerd door een vondstspreading van aardewerk. Het zal vooral om losse boerderijen of huisplaatsen gaan of een verzameling van enkele bij elkaar. Binnen deze vindplaatsen kan hout(skool), natuursteen, aardewerk en metaal voorkomen. Bovendien kunnen sporen van agrarisch gebruik voorkomen, zoals greppelsystemen en sporen van percelering.

Uit de periode Vroege Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd zijn vondsten en sporen op de overgangszone tussen de strandwal en vlakte bekend. De lager gelegen gronden ten westen en oosten van Heiloo zijn tussen de 10de en 12de eeuw ontgonnen. In de eeuwen daaropvolgend vestigden zich adellijke families op de overgangen tussen de hogeren en de lagere gronden (zoals in Ter Coulster, Ypenstein, etc.). Vanaf de ontginningsperiode vestigden zich boeren in het gebied, waardoor een archeologisch niveau uit deze periode te verwachten valt. Deze is als een humeuze laag met een vondstspreading van sporen en aardewerk van grondbewerking, zoals greppelsystemen en tuinbedden. Daarnaast zijn sporen van veenwinning uit deze periode te verwachten. In de directe omgeving van het plangebied is aardewerk waargenomen uit deze periode. Het plangebied bevindt zich bovendien dicht bij de locaties waar het kasteel Ter Coulster en slot Ypenstein hebben gelegen. Aan de hand van historisch kaartmateriaal kan worden geconcludeerd dat funderingsresten uit de Nieuwe Tijd (vanaf 1870) te verwachten zijn.

Door de jaren heen is heel wat bebouwing gebouwd en gesloopt binnen het plangebied. Dit kan tot verstoring van de ondergrond van het plangebied hebben geleid, waardoor tevens de eventueel aanwezige archeologische mogelijk zijn verstoord. Behalve de geplande vrijstaande woning (84 m²) valt de overig nieuwbouw grotendeels binnen het bestaande bouwvlak. Diepte en wijze van fundering is momenteel nog niet bekend. Wel is bekend dat eventuele archeologische niveaus op relatief grote diepte kunnen voorkomen (vanaf ca. 1 m -mv), waardoor de mate van verstoring gering kan zijn. De aard en omvang van deze verstoringen blijft echter onduidelijk.

Periode	Verwachting	Diepte	Omschrijving
Bronstijd	Hoog	Vanaf ca. 1 m -mv	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, sloten, greppels, kuilen, begravingen, vuursteen, aardewerk, botmateriaal, natuursteen, voorwerpen van gewei, been, hout, metaal, leer en archeobotanisch materiaal.
IJzertijd/ Romeinse tijd	Hoog	Vanaf ca. 1 m -mv	Idem.
Middeleeuwen en Nieuwe tijd	Hoog	Direct onder het maaiveld.	Idem + muurwerk, funderingen, kelders, uitbraaksleuven, paalkuilen, water- en beerputten, glas, bouwmetaal en aanplempingslagen

3.2 Selectieadvies

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat er verschillende verwachtingen binnen het plangebied gelden voor archeologische vindplaatsen. Een vervolgonderzoek zal moeten worden uitgevoerd om deze verwachting verder te toetsen. Daarom adviseert Buro de Brug in het plangebied een verkennend booronderzoek uit te voeren conform KNA 4.1 protocol 4002, om de bodemopbouw gedetailleerder in beeld te krijgen. Het verkennend booronderzoek zal meer inzicht geven in de exacte locaties waar (nog) vindplaatsen kunnen worden verwacht.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

4 Bronnen

4.1 Digitale bronnen

www.legendageomorfologie.wur.nl
www.archis.cultureelerfgoed.nl
www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl
www.monumentenregister.cultureelerfgoed.nl
www.zoeken.cultureelerfgoed.nl
www.ahn.nl
www.dinoloket.nl
www.gahetna.nl
www.kadaster.nl
www.nimh-beeldbank.defensie.nl
www.geologievannederland.nl
www.hisgis.nl
www.nationaalgeoregister.nl
www.pdok.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.sikb.nl
www.topotijdreis.nl
www.bodemdata.nl
www.rijksmonumenten.nl
www.rce.webgispublisher.nl
www.hvheiloo.nl
www.noordhollands-archief.nl
www.heiloo.nl
www.regionaalarchiefalkmaar.nl
www.oerij.eu
www.uu.nl
www.zuiderzeecollectie.nl
www.tercoulster.nl
www.boerderijenstichting.nl

4.2 Literatuur

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (PUDOC).

Barends, S., et al., 1993: *Het Nederlandse landschap: een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Benneker, S.M., 2019: Archeologisch proefsleuvenonderzoek Kennemerstraatweg 143, Heiloo, gemeente Heiloo, *Hollandia-reeks 739*, Zaandijk.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Breugel, A. van, 2011: *Nota Cultuurhistorie*, Heiloo.

Dijkstra, M.F.P., *et al.*, 2006: *Limmen – De Krocht, De opgraving van een middeleeuwse plattelandsnederzetting in Kennemerland*, Amsterdam.

Geudeke, P.W., *et al.*, 1990: Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000 – 1: West-Nederland 1839-1859, Groningen.

Haverman, A., 1998: *Egelenborgh (GGZ Heiloo/Limmen)*, Heiloo.

Haverman, A. (1999). Ypensteijn in Heiloo.

Janssen, H.L., *et al.*, 1996: *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*, Utrecht.

Kempen, P.A.M.M., 2000: Kasteel Ypenstein, gemeente Heiloo; een archeologisch onderzoek, Amsterdam.

Künzel, R.E., *et al.*, 1988: *Lexicon van Nederlandse toponiemen tot 1200*, Amsterdam.

Koning, J. de, 2016: Heiloo Craenenbroeck. Kennemerstraatweg 225-229. Een nederzetting uit de overgang van Neolithicum naar Bronstijd, *Hollandia reeks nr. 570*, Zaandijk.

Lange, P.A. de, 1935: De mislukte aanslag op Mr. Bardesius, Heer van Ypenstein te Heiloo, in: *Histroria* 1 (6), p. 180-185.

Lange, S. de, 2006: Inventariserend veldonderzoek op het GGZ-terrein Noord-Holland Noord aan de Kennemerstraatweg 464, *AAC Notitie 26*, Amsterdam.

Luitjes, M.E., & M.A.R.J., Tol, 2022: Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen op Landgoed Willibrordus in Heiloo, *Hollandia reeks nr. 1031*, Zaandijk.

Moesker, T.P., *et al.* 2021: Van Kabeljauw tot Karrenwiel: Bewoningsresten uit de bronstijd tot Romeinse tijd op de strandwal in plangebied Zuiderloo te Heiloo (proefsleuven en opgraving), Leiden.

Mulder, E.F.J. de, *et al.*: 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/ Houten.

Rappol, M. & C. Soonius, 1994: *In de bodem van Noord-Holland: geologie en archeologie*, Amsterdam: Lingua Terrea.

Tuinman, N.C., & K. T. Salomons, 2019: Inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven Kanaalweg 32 in Heiloo, *Hollandia-reeks 774*, Zaandijk.

Vos, P., 2015: *Origin of the Dutch Coastal Landscape: Long-term landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional, and local palaeogeographical map series*, Barkhuis.

Vos, P., *et al.*, 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen: Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam.